

Daniela Slančová (Prešov)

Východiská interaktívnej štylistiky (Od eklektizmu k integrácii)

✂ Кључне речи:
*štyl, verbálna interakcia,
verbálna komunikácia,
interaktívna štylistika.*

Ова студија је допринос расправи о потреби за „новом стилистиком“ у оквиру чешке и словачке лингвистичке традиције. Главни концепти ове студије су интердисциплинарност и социјална и вербална интеракција. Дефинишу се предмет стилистике и појам стила и анализирају диференцијација унутар стилистике и три истраживачка приступа стилистичком квалитету комуникативног чина.

I. Úvod.

Slovenská teoretická štylistika druhej polovice 20. storočia, predovšetkým jej hlavný prúd, stelesnený v diele J. Mistríka a ďalších štylistikov, sa vyvíjala pod masívnym metodologickým vplyvom pražskej jazykovednej školy a jej aplikácií, vo vzťahu k slovenskej teoretickej štylistike reprezentovanej hlavne prácami B. Havránka¹⁾, pretransformovanými

v 50. rokoch na slovenskú jazykovú situáciu prostredníctvom E. Paulinyho²⁾. Nazeranie na štylistiku z uhla pohľadu teórie funkčných štýlov sa dostalo do školskej praxe, je takmer polstoročie prítomné v učebniciach pre základné, stredné i vysoké školy a stalo sa súčasťou širšieho kultúrneho vedomia.

V súvislosti s komunikačno-pragmatickým obratom v jazykovede a v 90. rokoch aj v súvislosti s novou spoločenskou klímou

- 1) Vo vzťahu k tvorbe J. Mistríka sa ako inšpiračný zdroj uplatnili aj práce mladšej generácie štylistikov Pražskej školy, hlavne K. Hausenblasa (porov. článok K základným pojmom jazykové štylistiky, 1955, a jeho odraz v štylistických kompendiách J. Mistríka).
- 2) Pravda, pri aplikácii teoretických východísk na slovenskú jazykovú situáciu sa od začiatku stretávame s istým zjednodušením východiskových postulátov a schematizáciou východiskovej koncepcie, a to už vo fundamentálnom príspevku E. Paulinyho O funkčnom

 2003

a zmenenou sociálnou a jazykovou situáciou (porov. napr. *Najnowsze dzieje języków słowiańskich*, 1998; *Z vývinových tendencií a zmien súčasnej slovenčiny*, 2000) prenikajú do slovenskej lingvistiky nové (nesprostredkované, resp. menej než dovtedy sprostredkované) poznatky, nové metodologické postupy, nové náhľady na štylistickú problematiku, azda najkoncentrovanejšie predstavené v knižke J. Hoffmannovej *Stylistika a...* súčasná situácia stylistiky (1997), ktoré sa viac či menej konfrontujú, dopĺňajú a vyrovnávajú s prevládajúcim metodologickým trendom.

Po celé 90. roky sa ozývajú (nielen na Slovensku, ale v podstate v celom stredoeurópskom slavistickom priestore, pričom pre slovenskú situáciu má zvlášť výraznú dôležitosť situácia v Čechách) hlasy o potrebe „novej stylistiky“, ktorá by zmenenú sociálnu, jazykovú a metodologickú situáciu reflektovala pregnantnejšie. Dokazujú to aj nasledujúce názory:

...Aj v oblasti stylistiky sa do istej miery ukázalo vzájujúcim systémovo-funkč-

né uvažovanie... (Bosák, 1991, s. 71)... Azda nebude ďaleko od pravdy konštatácia, že výskum nášho jazyka sa nachádza v prelomovom období, keď v záujme jeho objektívneho a aktuálneho poznania by sme mali trocha zjednodušujúci predpoklad o jeho jednote zameŕniť všestrannou analýzou funkčne diferencovaných komunikátov, pravda, nie rozširovaním počtu doterajších štýlov, ale využívaním interdisciplinárnych postupov (ibid., s. 76).

...– zejména v našem prostředí – zřejmě nikterak neztrácí na svém významu přínos pražské funkční stylistiky. Je však nezbytné přistupovat k němu diferencovaně a citlivě, s ohledem na proměny situace společenské, vědecké i „textové“; a je třeba respektovat i rozvíjení klasického odkazu dalšími generacemi pražských stylistiků.... (Hoffmannová, 1997, s. 172)... Zřejmě tedy nezbyvá než propracovávat metodologii stylistiky dialogické, intertexto-

rozvrstvení spisovného jazyka (1955). Napr. kým K. Hausenblas v citovanom článku za hlavné okruhy štylistickej systematiky pokladá na prvom mieste (bod A) „výklad a klasifikaci stylů *národního jazyka, především spisovného* (podč. D. S.), t. j. výklad objektivních stylů, zvláště funkčních“, názov príspevku E. Paulinyho (o niekoľko strán ďalej) je O funkčnom rozvrstvení *spisovného* (zvýraznila D. S.) jazyka. V porovnaní s K. Hausenblasom vydeľuje E. Pauliny menej štýlotvorných činiteľov: „Sám uvádžam těchto čtyřech štýlotvorných činiteľov. K. Hausenblas ich uvádža podstatne viacej a v inom zaradení a hodnotení.“ (s. 21) i menej štýlov spisovného jazyka: „Toto delenie štýlov spisovného jazyka ... nie je vzdialené ani od delenia v knihe „Spisovná čeština a jazyková kultura“ (štýl hovorový, pracovný, vedecký a básnický), ibaže v našom delení sa štýl pracovný a vedecký zlučujú v jeden“ (s. 21). Koniec-koncov, E. Pauliny si takýto postoj aj sám priznáva, keď hovorí, že „delenie na spisovné jazykové štýly trpí ako každá schematizácia značnou nepresnosťou“ a o niekoľko riadkov ďalej: „Jednako však v štýloch spisovného jazyka nemožno vidieť východisko pre štylistické bádanie, pretože sú vlastne najvšeobecnejšími triedami oveľa zložitejšieho členenia štylistických prejavov“. Možno by bolo zaujímavé uvedomiť si širší kultúrny a ideologický kontext povojnovej českej a slovenskej lingvistickej stylistiky na začiatku 50. rokov minulého storočia, keď sa viac ako predtým začal klásť dôraz na „objektívne“ v štylistike (tak trochu na úkor „subjektívneho“) a na systematiku objektívnych funkčných štýlov (porov. aj terminologickú poznámku K. Hausenblasa v citovanom článku (s. 6): „Těmto stylům budeme říkat styly objektivní, resp. styly jazyka (podle terminologie obvyklé v ruštině)“.

vé, komplexní, založené na integrační funkci stylu v nejširším smyslu (ibid., s. 175).

Štylistická teória J. Mistríka má svoje nezmazateľné miesto v dejinách slovenskej štylistiky. Na konci 20. storočia ju však prijímame aj ako výzvu do diskusie o stave našej štylistiky a najmä o jej perspektívach na prahu nového tisícročia (Orgoňová, 1998, s. 307).

...existencia štylistiky ako osobitnej vednej disciplíny je nespochybniteľná. Toto svoje presvedčenie považujem za opodstatnené, hoci ho zdanlivo sám spochybňujem, lebo sa domnievam, že sú oprávnené úvahy o inom, novom vymedzení predmetu štylistiky v kontexte lingvistických disciplín... (J. Findra, 2003).

Azda najnaliehavejšie existujúcu situáciu vyjadril S. Gajda (1992, s. 7):

We need a new stylistics... I would rather resolve the dilemma relating to the status of stylistics by accepting a very comprehensive – transdisciplinary – understanding of its subject.

K štylistickej problematike sa na úrovni teoretickej reflexie pristupuje rozličným spôsobom. Podľa S. Gajdu (op. cit., s. 14) sa to deje v zásade štvorako: aniteoreticky (bádatelia sa vyhýbajú vplyvu akejkoľvek teórie); monoteoriticky (bádatelia si vyberajú jednu základnú teóriu, ostatné sa neberú do úvahy alebo sa prejavuje úsilie preložiť ich do jazyka príslušnej zvolenej teórie); eklekticky (vyberajú sa fragmenty rozličných teórií, pričom sa neberie ohľad na ich prispôsobovanie sa a jednotu); integratívne (tento prístup sa vyznačuje úsilím kombinovať rozličné

konceptie). Rozličnosť prístupov neprekvaňuje, keďže štylistická problematika je zložitá problematika (porov. tvrdenie M. Jelínka, 1992, s. 19: „Stylistika je medzi jazykovými disciplínami nejsložitější.“) a v hre je množstvo vzájomne sa ovplyvňujúcich a zložito prepojených premenných, ktoré pri vedeckej reflexii nevyhnutne treba brať do úvahy.

Vo svojom príspevku sa v podobe téz pokúsim reagovať na citované a im podobné úvahy. Moje zamyslenie však v nijakom prípade nechce a ani nemôže byť pri súčasnom množstve prístupov k danému predmetu a literatúry o ňom ničím viac než diskusným pokusom o predstavenie vlastného pohľadu na problematiku s možnosťou jeho budúceho didaktického spracovania. Východiskom môjho prístupu je transdisciplinárny a komunikačný, resp. interaktívny (v zmysle verbálnej interakcie – porov. ďalej) pohľad; štylistiku chápem ako medzidisciplínu (transdisciplínu), domnievajú sa, že v úsilí o adekvátne zachytenie, interpretovanie a explanačnú štylistických javov je takýto prístup nevyhnutný. Moje uvažovanie sa nachádza kdesi na začiatku cesty od eklektizmu k integrácii, a to v tom zmysle, že sa mi zdá nemožné nerešpektovať výsledky dosiahnuté v rámci rozličných (aj nelingvistických) vedných disciplín, ak si to výklad štylistickej problematiky vyžaduje, a že nie je možné nerešpektovať výsledky lingvistických a v ich rámci „vlastných“ štylistických výskumov a nepoučiť sa z nich (aj s vedomím nebezpečenstva nedodržania „čistoty“ jednotlivých prístupov pri ich integrovaní), a to napr. aj v zmysle tvrdení S. Gajdu (op. cit., s. 17):

Stylistics is then a discipline that deals with the human textual activity and it must include all the aspects of this activity, which are considered in various disciplines by many conceptions.

či J. Kořenského (1991, s. 21):

Není s komunikačním přístupem v souladu, jestliže se provádí předběžné, apriorní posouzení toho, zda nějaký jev procesu aktuální komunikace, nějaký fakt zjištěný analýzou je či není jev nebo fakt jazykový, lingvistický. Z komunikačního hlediska musí být řeč jako nesmírně komplexní jev nejprve v úplnosti svých vztahů poznána a pak teprve může být prováděna případná meziodborová distribuce jevů.

Hlavné teoretické východiská a zdroje inšpirácie nachádzam v autoroch uvedených v prehľade literatúry a smeroch, ktoré dané mená reprezentujú; samozrejme, na formovaní mojich názorov sa v jednotlivostiach podieľali aj mnohí ďalší. Mojou ambíciou je začleniť sa do lingvistického prúdu, ktorý D. Tannenová nazýva humanistickou lingvistikou (porov. Hoffmannová, 1993, s. 295).

II. Predmet štylistiky

Motivácia termínu štylistika je pomerne priehľadná (základným motivantom je pojem/termín štýl), no predmet štylistiky je širší. Z nášho pohľadu je možné aspoň dvojaké vymedzenie predmetu štylistiky: užšie vymedzenie – štylistika je veda o variabilite fungovania jazyka – a širšie vymedzenie – štylistika je veda o variabilite verbálnej interakcie, pričom sa skôr prikláňame k širšiemu vymedzeniu. Argumentáciu v prospech daného tvrdenia nachádzame v nasledujúc-

com uvažovaní: Verbálna interakcia je súčasťou sociálnej interakcie a je vnútorne spojená s verbálnou komunikáciou. Podľa J. Janouška, 1988, sa interakčný proces chápe jednak ako vzájomné stimulovanie, jednak ako vzájomné ovplyvňovanie ľudí a komunikácia ako odovzdávanie informácií a významov v sociálnom správaní a sociálnych vzťahoch ľudí. Komunikácia a interakcia sú vnútorne späté, pričom toto vnútorné spojenie je dané samotnou podstatou subjektu a jeho činnosti. „Pokud uvažujeme, čím je sprostředkováno sdílení významu, jsme v rámci komunikace; pokud uvažujeme, co sdělovaný význam sám sprostředkovává, jsme v rámci interakce“ (ibid.). Podľa nášho chápania je verbálna interakcia vzájomným pôsobením ľudí prostredníctvom jazyka³⁾ a štylistika je veda, skúmajúca variabilitu verbálnej interakcie z pohľadu ústredného pojmu, ktorým je štýl. Štylistika je veda, ktorá hľadá odpovede na tri základné otázky: ako sa ľudia dorozumievajú (a pôsobia na seba), t. j. ako totožne, resp. odlišne sa ľudia dorozumievajú, vyjadrujúc tým (zámerne či nezámerne) svoju individuálnu alebo skupinovú identitu; prostredníctvom akých prostriedkov sa táto aktivita deje a prečo je to tak.⁴⁾

III. Vymedzenie pojmu štýl

Na pozadí uvedomenia si variability verbálnej interakcie pristupujeme aj k vymedzeniu pojmu štýl, ktorý je ústredným konceptom štylistiky, no, ako vidno, nepredstavuje jedinú náplň jej záujmu. Štýl potom definujeme ako spôsob verbálnej interak-

3) J. Janoušek v citovanej knihe (s. 32) tvrdí: „I to nejvěcnější sdělování informací, pokud probíhá mezi živými lidmi, nese s sebou prvky ovlivňování.“ Pred termínom „ovlivňování“ dávame prednosť pomenovaniu pôsobenie.

4) Samozrejme, na dané otázky sa usilujú odpovedať aj iné než štylistické výskumné prístupy (komplexne spracované pozri napr. in: Černý, 1996; Hoffmannová, 1997; Štekauer a Kavka, ed., 2003). To, že zostávame na pôde štylistiky, je dané aj rešpektom k domácej lingvistickej tradícii.

cie, ktorý v komunikačnom akte nadobúda kvalitatívnu platnosť. Kvalitu (porov. napr. Slovník cudzích slov, 1997) chápeme jednak ako podstatnú určenosť predmetu, vzhľadom na ktorú je daným predmetom a nie iným predmetom; jednak ako súhrn vlastností, ktorými sa vec ako celok odlišuje od iného celku. Kvalitatívna platnosť tak znamená, že štýl je na jednej strane nositeľom charakterizácie verbálnej interakcie (charakterizačná zložka štýlu), na druhej diferenciácie verbálnej interakcie (diferenciačná zložka štýlu) – porov. napr. aj Hausenblas, 1987. Štýl chápaný ako spôsob verbálnej interakcie a ako kvalitatívny príznak komunikačného aktu má ďalej svoju procesuálnu a výsledkovú zložku: procesuálna zložka má produktívnu (selektívno-kompozičnú) a receptívnu (interpretatívnu) časť; výsledková zložka je súčasťou základnej komunikačnej jednotky – komunikátu/textu. Procesuálna zložka z hľadiska produkcie (aj recepcie) textu môže mať zámerne alebo nezámerne kreatívny, imitatívny alebo automatizovaný charakter.

Text aj štýl vo svojej lingvistickej zložke sú realizáciou jazyka ako systému verbálneho správania (o jazyku ako systéme verbálneho správania porov. Horecký, 1985, 1991) s jeho jednotlivými subsystémami, pričom ak chápeme štýl ako kvalitu, výraznú úlohu zohráva axiologický subsystém, resp. jeho zložka – axiologická kompetencia.⁵⁾ Obsah

axiologického subsystému tvoria podľa nášho názoru štýl a konvencionalizované pravidlá jazykového správania – komunikačné, registrové a žánrové normy. Štýlu chápeme ináč, než sa táto jednotka ponímala v doterajšej českej a slovenskej stylistickej tradícii.⁶⁾ Aby sme mohli za adekvátnu pokladať émickú formu terminologického pomenovania štýla, musíme rátať s jej bipolárnym, teda émickým aj etickým, obsahovým a formálnym charakterom. Obsahovú zložku štýlu si možno predstaviť ako individuálne alebo socializovane konvencionalizované zovšeobecnené vedomie čiastkovej alebo komplexnej kvality rozličného typu, teda v podstate ako mikovské výrazové kategórie (porov. napr. Miko – Popovič, 1978). Formálnu zložku štýlu potom tvorí vedomie (vnútorná forma) tematických, jazykových a parajazykových prostriedkov, ktorými sa príslušná kategória realizuje (vonkajšia forma) v konkrétnom komunikačnom akte. Štýlu tak chápeme ako jednotku, tvorenú kategóriou a jej realizátormi (L. Plesník v súvislosti s rozpracovaním sústavy výrazových kategórií F. Mika ako estetických kategórií – porov. napr. Plesník, 2001 – hovorí o kategórii a štruktúrnych indikátoroch kategórie). Osvetlime si naznačené chápanie na konkrétnom príklade. Predstavme si komunikačnú situáciu, v ktorej sa dospelý človek prihovára bábätku. Na základe svojej

5) J. Dolník (1995, s. 38 – tam aj ďalšie výklady) definuje axiologickú kompetenciu ako „schopnosť konajúceho uplatňovať axiologický koncept, t. j. schopnosť axiologicky štruktúrovať priestor medzi subjektom a objektom a zvoliť si zodpovedajúcu alternatívu konania“.

6) Štýl sa chápe ako v podstate akýkoľvek jazykový (čiastočne aj nejazykový) prostriedok, ktorý „robí štýl“, teda ako súčasť realizácie textovej časti konkrétneho komunikačného aktu. Porov. J. Mistrík (1997, s. 31; po prvýkrát v r. 1967): „Štýlomou môže byť každé slovo, veta alebo časť textu, ktorá má v konkrétnom texte takú podobu, že nám pri stylistickej typológii textu signalizuje zameranie, charakter textu“. Podobne J. Findra (1984), ktorý chápe štýl ako paradigmatickú jednotku na úrovni jazykových, prípadne kompozičných entít. Pozri aj M. Krčmová (2002): „1. Výrazový prostriedok z ktorejkoľvek roviny gramatickej a z ktorejkoľvek oblasti lexikálnej, ktorý je nositeľom stylistického príznaku.; 2. Obecné označení prostriedku konstituujúceho styl textu.“

axiologickej kompetencie zhodnotí danú situáciu ako takú, v ktorej by sa mala uplatniť štyléma „detskosti“ (obsahová zložka štylémie). Axiologická kompetencia mu ďalej „velí“, aby v rámci svojej komunikačnej a jazykovej kompetencie selektoval tie prostriedky (vnútorná forma štylémie – vnútorný realizátor), ktoré sú podľa neho výrazom „detskosti“ (najčastejšie konvencionalizované prostriedky realizácie „detskosti“ tvoria potom mikrosociálny komunikačný register – porov. ďalej v časti 5), napr. špecifická intonácia, „šušlavá výslovnosť“, deminutíva a pod., ktoré potom vo svojom rečovom prejave aj využije (vonkajšia forma štylémie – vonkajší realizátor), čím jeho prejav nadobudne špecifickú kvalitu. Tento proces môže byť výrazne selektívny, štandardizovaný alebo až automatizovaný.⁷⁾ Axiologická (verbálne axiologická) kompetencia je súčasťou hodnotiacich štandardov indivídua.

Argumentom v prospech rozšírenia pojmu štýl ako spôsobu verbálnej interakcie (oproti doterajšiemu chápaniu ako „spôsobu prejavu“) je empiricky známy fakt, že štýlová kvalita komunikátu v nás pri jeho percepcii vyvoláva istú reakciu; štýl na nás „pôsobí“ –

elegantne, uhladene, vybrúsené, upokojujúco, neusporiadane, zádrapčivo, iritujúco atď. (porov. F. Miko a jeho koncepcia výrazových kategórií, pričom výrazová kategória je podľa L. Plesníka, op. cit., „označenie akosti výpovede, ktorú vo vnímaní zakúšame ako jej účinok, pôsobnosť“).

Keď sa K. Hausenblas (1987, s. 13) pýta: „K čemu vlastne štýl v texte (a obecně vzato ve výkonech a výtvořech člověka) je?“ (pričom zmysel štýlu, jeho funkciu vidí vo funkcii integračnej – štýl chápe ako integračný princíp výstavby komunikátu), nie je to z hľadiska nášho chápania štýlu náležité položená otázka. Nie je nosné pýtať sa na zmysel štýlu; štýl jednoducho existuje, lebo nemôže neexistovať; ako spôsob (verbálnej) interakcie je neoddeliteľnou, imanentnou súčasťou ľudského sociálneho správania. Rovnako z hľadiska nášho chápania štýlu nemožno o ňom uvažovať ako o sume „*přidatných*“ (zvýraznila D. S.) informatívnych hodnôt promluvy, popř. souboru promluv nebo jistého typu promluv...“ (M. Jelínek, 1992, s. 19); štýlové informácie nie sú len akýmsi informáciami navyše; štýl je súčasťou semiózy, pričom zároveň sám nadobúda semiotickú hodnotu.⁸⁾

7) Keď sám človek nie je schopný realizovať vonkajšou formou svoju predstavu obsahu a vnútornej formy štylémie, volí si náhradný spôsob – siahne po imitácii, po hotových prefabrikátoch alebo svoj zámer realizovať danú kvalitu nechá na iného človeka. Príkladom na takúto situáciu môže byť špecifická mediálna komunikačná sféra textovej zložky hudobných pozdravov (porov. Steinerová, 2000). V textovej zložke hudobného pozdravu, ktorého komunikačným zámerom je gratulácia k jubileu prostredníctvom rozhlasového média, sa konvencionalizovane objavujú eticko-verbálne štylémie – kategória zdvorilosť a v jej rámci kategórie kontakt, sympatia, veľkorysosť, ocenenie, takt, úcta (ide o známe konverzačné maximy zdvorilosti), ako aj esteticko-verbálne štylémie (kategórie), napr. kategória pekného, vznešeného. Tie sa potom realizujú buď tvorivo originálne, imitatívno-originálne alebo „prefabrikátovo“ – gratulant siahne po už vypracovaných textoch.

8) Podľa K. Hausenblasa (v interpretácii A. Macurovej, 1993) štýl vystupuje ako „označujúce“ vzhľadom na zmysel komunikátu; zmysel je v tejto interpretácii chápaný ako „označované“. Zmysel je komunikačná kategória, ktorá vyrastá zo vzťahu medzi autorom textu a jeho príjemcom. Zmysel je situačne a/alebo kontextovo podmienený význam komunikátu a „...je zámerom autorovým, aby byl text příjemcem interpretován v jistém smyslu; text dává svou strukturou podklad k interpretaci smyslu“ (Hausenblas, 1988, s. 17; citované podľa Macurová, ibid., s. 283).

Na pozadí chápania štýlu ako kvalitatívneho fenoménu, zahŕňajúceho spôsob verbálnej interakcie, môžeme uvažovať o ďalších, rozširujúcich a dopĺňujúcich charakteristikách štýlu, ktoré nachádzame v literatúre: štýl ako spôsob verbálnej interakcie, ktorý je daný výberom a usporiadaním tematických, jazykových a mimojazykových prostriedkov; štýl ako konfigurácia výrazových kvalít textu; štýl ako súbor individualizovaných zvláštností textu; štýl ako odraz identity autora; štýl ako semiotická entita.

IV. Vnútna diferenciacia štylistiky

Štýl ako spôsob verbálnej interakcie je komplexnou kvalitou, existujúcou v komunikačnom akte ako v základnej jednotke verbálnej interakcie. To znamená, že štýlová kvalita ako komplexná kvalita je daná špeciickou konfiguráciou vzájomne prepojených viac alebo menej hierarchizovaných kvalitatívnych informácií (komplexom premenných). Vychádzajúc z týchto premenných môžeme uvažovať o jednotlivých aspektoch štýlovej a štylistickej kvality komunikačného aktu, teda o nazeraní na variabilitu verbálnej interakcie vzhľadom na charakter vymedzených aspektov.⁹⁾ Ide o nasledujúce aspekty: lingvoštylistický, paralingvoštylistický, pragmaštylistický, textovoštylistický, psychoštylis-

tický a socioštylistický. Z charakteru uvedených aspektov možno odvodiť aj jednotlivé súčasti interdisciplinárne chápanej štylistiky. Uvažujeme o lingvoštylistike, paralingvoštylistike, pragmaštylistike, textovej štylistike, psychoštylistike a socioštylistike. Okrem týchto základných šiestich podoblastí štylistiky, ktoré by sme mohli zaradiť do synchronnej všeobecnej štylistiky, resp., aplikovane, do synchronnej štylistiky konkrétneho jazyka, zaraďujeme do interdisciplinárne chápanej štylistiky ďalšie podoblasti: historickú štylistiku, porovnávaciu (komparatívnu) štylistiku, štylistiku prekladu, vývinovú štylistiku, praktickú štylistiku a dejiny štylistiky. Takéto rozdelenie štylistiky by sa pre nás malo stať aj východiskom didaktickej aplikácie štylistického poznania.

Ako naznačujú samotné názvy týchto podoblastí štylistiky, existujú prieniky medzi štylistikou (a jej jednotlivými takto chápanými oblasťami) a príbuznými vednými odborami, teda lingvistikou; teóriou komunikácie, sociológiou, resp. sociolingvistikou, psychológiou, resp. psycholingvistikou, rétorikou, pragmatikou, resp. pragmalingvistikou, textovou lingvistikou, kognitívnou lingvistikou. Do úvahy musíme brať aj súvislosti s ďalšími príbuznými oblasťami vedeckej reflexie, napr. semiotikou, literárnou vedou, estetikou, etnografiou, filozofiou, logikou a pod.¹⁰⁾

Semiotické chápanie štýlu ako spôsobu verbálnej interakcie umožňuje vidieť štýl ako signál, symptóm aj symbol. O semiotickej interpretácii selektnej a kompozičnej zložky štýlu porov. aj Sabol, 2003.

- 9) Komunikačný akt pokladáme za základnú jednotku verbálnej interakcie, text, resp. komunikát za základnú jednotku verbálnej komunikácie; adjektívum štýlový znamená týkajúci sa štýlu, teda spôsobu verbálnej interakcie; adjektívum štylistický znamená týkajúci sa variability fungovania komplexu prostriedkov vo verbálnej interakcii; aspekt chápeme ako uhol pohľadu, zreteľ, z ktorého nazeráme na štýlovú a štylistickú problematiku.
- 10) Fakt, že o problematiku verbálnej komunikácie sa zaujíma viacero rozlične vymedzovaných lingvistických i nelingvistických vedných oblastí, je všeobecne známym faktom (porov. pozn.⁴⁾). Štylistika sa musí obracať na poznatky, ku ktorým dospeli spomínané aj ďalšie disciplíny, pri vysvetľovaní štylistických javov ich potrebujeme poznať, lebo bez nich by bol štylistický výklad neúplný a menej presný. Rovnako však platí opačný vzťah – aj štylistika môže výsledkami svojho výskumu prispieť k rozvíjaniu ostatných disciplín, čím sa len potvrdzuje nevyhnutnosť interdisciplinárneho prístupu.

V. Charakteristika aspektov štýlovej a štylistickej kvality komunikačného aktu

120

V nasledujúcej časti sa sústredíme na bližšiu charakteristiku jednotlivých aspektov štýlovej a štylistickej kvality komunikačného aktu, a to tak medzi faktormi jeho procesualnej, ako aj rezultatívnej zložky. Momentálne rezignujeme na naznačenie ich vzájomných vzťahov; tieto vzťahy sú zložité a viacvrstvé, a to tak v rámci jednotlivých aspektov, ako aj vzhľadom na ich vzájomné vzťahy; vôbec, ich taxatívne uvádzanie je zjednodušením, ba až vulgarizáciou reality a v danej chvíli slúži skôr na získanie základnej predstavy. Okrem toho, jednotlivé faktory pôsobiace pri vzniku, existencii a pôsobení komunikačného aktu,¹¹⁾ z ktorých charakteru vychádzame pri rozlišovaní jednotlivých aspektov, sú takisto komplexnej povahy, a preto ich nemôžeme jednoznačne zaškatulkovať do jednej „kolónky“. Smerovanie nášho uvažovania naznačuje názor J. Kořenského (1991, s. 20):

Jazyk klasicky chápaný ako systém vyjadrovacích prostriedkov není více méně stabilní a priori, jehož instrumentálně užívá mluvčí při produkci řeči, je to aktuálně psychicky a sociálně široce vázaný, velmi dynamický soubor pravidel sémiotických interakcí a norem jejich uskutečňování, mající charakter mnohostranné dynamické sítě interaktivních vazeb komunikantů a jejich intencionality k „věcem“.

(1) Lingvoštylistický aspekt (lingvoštylistická variabilita komunikačného aktu) sa týka (i) variability realizácie jazykového systému (intrajazykových prostriedkov) v komunikačnom akte¹²⁾ a (ii) realizácie zvukového a vizuálneho (grafického) jazykového kódu a ich kombinácií.

(2) Paralingvoštylistický aspekt (paralingvoštylistická variabilita komunikačného aktu) zahŕňa problematiku súvisiacu (i) s komunikačným kanálom a médiom, teda prenosom zvuku, písma, obrazu alebo ich kombinácií, resp. všímajúc, či ide o bezprostrednú situovanú komunikáciu; grafický záznam na klasických nosičoch (napr. papier) alebo o iné médiá: telefón (záznamník), film, rozhlas, televízia (teletext), internet, multimédiá; (ii) s parajazykovými prostriedkami komunikácie, založenými na zvukovom a vizuálnom kóde (grafika, kinetika), prípadne kombinácii kódov; (iii) s typom komunikácie: či ide o dyadickú, skupinovú, rétorickú¹³⁾ alebo masovú komunikáciu.

(3) Pragmaštylistický aspekt (pragmaštylistická variabilita komunikačného aktu) sa týka (i) komunikačných cieľov, zámerov, funkcií a účinkov; (ii) efektívnosti komunikácie; (iii) komunikačných stratégií; (iv) presupozícií.

(4) Textovoštylistický aspekt (textovoštylistická variabilita komunikačného aktu) sa týka (i) obsahových konceptov; (ii) makrotextových stratégií; (iii) monologickej a dialogickej textovej stratégie; (iv) textovej koherencie; (v) textových modelov (žánrov); (vi) intertextových vzťahov.

- 11) Porov. koncept štýlotvorných činiteľov (napr. Mistrík, 1997; Chloupek a kol., 1991); vektorov komunikácie (Mistrík, 1990); komunikatívnych faktorov (Krčmová, 1991).
- 12) V začiatkoch formovania slovenskej lingvistickej štylistiky odpovedá v citovanom článku E. Pauliny na otázku, či skúmanie štylistiky jazykových prvkov patrí do štylistiky, záporne, argumentujúc tým, že takéto skúmanie prináleží jednotlivým jazykovedným disciplínam (Pauliny, op. cit., s. 24).
- 13) Rétorickú komunikáciu pokladáme za osobitný typ komunikácie (porov. Slančová, 2001).

(5) Psychoštylistický aspekt (psychoštylistická variabilita komunikačného aktu) sa týka: psychických procesov spojených s produkciou a recepciou textu, teda mentálnej konceptualizácie a jej realizácie (vrátane procesov inferencie a predikcie) a psychickej identity autora (autoprezentácie) a príjemcu komunikátu.¹⁴⁾

(6) Socioštylistický aspekt (socioštylistická variabilita komunikačného aktu) má v našom chápaní a v súlade so sociologickým chápaním (porov. napr. Velký sociologický slovník, 1996, prípadne Giddens, 1999) dva základné rozmery: (a) makrosocioštylistický rozmer a (b) mikrosocioštylistický rozmer.

(a) V rámci makrosocioštylistického rozmeru uvažujeme (i) o sociálnej situácii, teda charaktere zväčša inštitucionalizovanej sociálnej aktivity,¹⁵⁾ v rámci ktorej dochádza k verbálnej interakcii,¹⁶⁾ konkrétnejšie máme na mysli činnosti spojené s bežným životom (Giddens, 1999), rozličnou pracovnou činnosťou, vedou a jej popularizáciou, vzdelávaním, administratívou, obchodom, reklamou, politikou, armádou, právom, žurnalistikou, slovesným umením, populárnou kultúrou, subkultúrami, folklórom, náboženstvom, športom a pod.; a (ii) o jazyku ako stratifikovanom diasystéme (variety jazyka v zmysle spisovného jazyka, bežnej štandardnej variety, subštandardných variet, dialektov).

Na tomto mieste je nevyhnutné venovať niekoľko poznámok v úvode naznačenému kľúčovému pojmu našej štylistickej tradície – funkčnému štýlu. Koncept funkčných štýlov

vychádza z funkcií jazyka a im prislúchajúcich spôsobov vyjadrovania, teda chápe funkčné štýly ako isté variety národného jazyka. V tomto zmysle ide v podstate o sociolingvistickú kategóriu, ktorú si osvojila a na svoj obraz prispôsobila a do istej miery „pokrivila“ česká a slovenská štylistika v období od 50. rokov minulého storočia, odchyľiac sa tak od klasických východísk Pražského lingvistického krúžku (porov. U základů pražské jazykovědné školy, 1970, s. 42–44).

Vo východiskovom koncepte funkčnej reči a funkčného jazyka sa odráža základná kategória funkcie jazyka a funkčnosti, teda účelovosti používania prostriedkov jazyka. V neskorších interpretáciách funkčného jazyka ako funkčného štýlu sa potom vyzdvihuje funkčnosť, účelnosť hlavne z hľadiska tvorcu textu (porov. aj definíciu štýlu J. Mistríka (1997, s. 419), podľa ktorej je „štýl spôsob prejavu, ktorý vzniká *cielavedomým* výberom a *zákonitým* usporiadaním (zvýraznila D. S.) a využitím jazykových i mimojazykových prostriedkov so zreteľom na funkciu, situáciu, zámer autora, tematiku a na obsahové zložky prejavu“); k tejto interpretácii sa potom pripája aj atribút ustálenosti a pravidelnosti, normovanosti využívania jazykových prostriedkov vzhľadom na základnú funkciu a v podstate aj na komunikačnú sféru (konceptia štýlov súkromného a verejného styku), ktorá na takejto pomerne vysokej úrovni abstrakcie so sebou nesie riziko zjednodušenia existujúcej jazykovo-sociálnej reality, ba až odtrhnutia sa od nej.

14) Identitu (porov. Velký sociologický slovník, 1996) chápeme ako jednotu vnútorného psychického života a konania; autoprezentáciu ako správanie štylizované v súlade s poňatím seba samého, resp. na vyvolanie priaznivého dojmu o sebe.

15) K pojmu inštitúcia, kultúrna inštitúcia, inštitucionalizované správanie pozri napr. Keller, 1991, s. 56–57: „Institute představují ustavené způsoby jednání, standardizované způsoby řešení problémů členů určité kultury či společnosti... Institute je popis činnosti, který musí znát ten, kdo chce v dané kultuře koexistovat s druhými lidmi.“

16) V podstate ide o prehĺbenejšiu charakteristiku pojmu, na ktorý sa používa terminologické označenie štýlová, resp. komunikačná/komunikatívna sféra (napr. Jedlička, 1978, Bosák, 1990).

Termín funkčný štýl nie je už vzhľadom na existujúcu sociálnu a jazykovú situáciu ani vzhľadom na úroveň vedeckého poznania najšťastnejší, pretože v pojme, ktorý označuje, v podstate nejde ani o štýl, ani len čisto o funkciu jazyka. Ostatne, niekoľkokrát sa na to, priamo i nepriamo, v českej aj slovenskej lingvistickej literatúre aj poukázalo. Porov.:

Sám pojem funkčný štýl nestačí ob-
siahnuť svoju predestinovanú komuni-
kačnú doménu, pretože pod tlakom
ustavične sa zvyšujúcich nárokov na
komunikáciu na jednej strane dochá-
dza k „špecializácii“ funkčných štýlov
(porov. napr. v posledných rokoch vy-
delenie štýlu rétorického, epištolárne-
ho, náboženského, právnického), na
druhej strane sa funkčné štýly navzá-
jom ovplyvňujú (napr. používanie od-
borných prostriedkov v publicistickej
sfére alebo dokonca v bežnej dorozu-
mievacíj sfére)... (Bosák, 1991, 1995).

...i stabilizované predstavy o funkčných
stylech se nám dnes doslova rozpadá-
jí pod rukama, a to často práve pod
vplyvom subjektívizace některých žánrů
(Hoffmannová., 1997).

1. V Pražské škole označuje především
„úkol“, který jazykové prostředky s ohle-
dem na lidské výrazové potřeby plní...
S pojmem funkce (úkol, poslání) se pra-
cuje i v případě souboru jazykových
prostředků (funkční styly), resp. jazyka
jako celku. 2. S komunikačně–pragma-
tickým obratem se rozšířilo užívání
pojmu funkce ve smyslu komunikační
funkce výpovědi. Protože se však do

funkce výpovědi promítá celá řada kon-
textových informací a proměnných,
zdá se souvislost tohoto užití výrazu
funkce mimo dosah pojmu funkce, jak
s ním pracovala Pražská škola klasic-
kého období (Nekula, heslo Funkce,
2002).

V české stylistice nově se objevující
pojem, dosud *těžko vymezitelný a de-
finovatelný; obtíže vyplývají jednak z
významové plurality pojmu* nábožen-
ství, *jednak z různorodosti forem* nábo-
ženské komunikace (Kraus, heslo Ná-
boženský styl, 2002); zvýraznila D. S.

Východiská sa hľadali a hľadajú v uvažo-
vaní o prechodných štýloch, primárnych a se-
kundárnych štýloch, v konštituovaní nových
štýlov. Voči tomuto úsiliu sa ozývali argu-
menty o nemožnosti vydeľovania ďalších
a ďalších štýlov. Domnievame sa, že argu-
ment, postavený na negatívnom hodnotení
rozširovania repertoáru štýlov, nie celkom
obstojí, keďže verbálna interakcia je zložitá
a v úsilí o jej adekvátne zachytenie nemôže
byť prekážkou, že vydeľovaných entít je
veľa alebo málo. (Koniec-koncov, kto určuje
mieru toho, čo je veľa a čo málo – ide tu
skôr o uhol pohľadu a mieru abstrakcie pri
vedeckej reflexii reality.)¹⁷⁾

(b) V rámci mikrosocioštylistického roz-
meru uvažujeme o sociálnej identite tvorcu
a prijímateľa komunikátu, jeho sociálnom
statuse a sociálna role, sociálnej vzdialenosti
medzi komunikantmi (na osi familiárna –
oficiálna), skupinovej identite a sociálnej
hodnote príslušného typu inštitucionalizo-
vaného sociálneho správania (klasická šty-
listická vertikála vyšší – nižší štýl).

17) Takéto úsilie predstavoval aj pokus J. Mistríka zmocniť sa existujúcej sociálno-jazykovej
situácie primeranejšie realite, zachytený v poslednom vydaní jeho Štylistiky (1997), vydeľujúcej
sedem primárnych a 72 sekundárnych štýlov. Podľa nášho názoru neadekvátnosť takéhoto
prístupu nespochýba ani tak v počte štýlov ako skôr v nevyjasných kritériách delenia.

V súvislosti s takto naznačeným socioštylistickým aspektom by bolo podľa nášho názoru nosné využiť vo svetovej sociolinguistike etablovaný pojem/termín register a pracovať s pojmami makrosociálny komunikačný register a mikrosociálny komunikačný register, chápanými ako makro-, resp. mikrosociálne podmienené komunikačné variety.¹⁸⁾

VI. Výskumné postoje k štylovej a štylistickej kvalite komunikačného aktu

Výskumné postoje k štylovej a štylistickej kvalite komunikačného aktu môžu byť v zásade trojaké: (a) deskriptívny postoj, ktorého cieľom je odpovedať na otázku, ako a prostredníctvom akých prostriedkov sa utvárajú štylove a štylistické kvality komunikačného aktu; (b) evaluatívny postoj, ktorého cieľom je odpovedať na otázku, akými štylovými a štylistickými kvalitami sa vyznačuje komunikačný akt, a (c) explanačný postoj, ktorého cieľom je odpovedať na otázku, prečo sa v komunikačnom akte realizujú práve dané štylove a štylistické kvality.

(a) Z hľadiska deskriptívneho výskumného postoja sa k štylistickej a štylovej problematike pristupuje na základe opisu (napr. aj kvantitatívneho) výrazových kvalít verbálnej interakcie prostredníctvom výrazových prostriedkov, teda toho, aké prostriedky, procesy a postupy sa zúčastňujú v komunikačnom akte na tvorbe, existencii a percepcii textu. Do úvahy sa berie hlavne výsledok textotvornej a štylotvornej činnosti (a základná komunikačná jednotka) – text. Opisuje sa tak jedinečná, ako aj viac alebo menej normovaná konfigurácia štylovej kvality. Pri deskripcii sa zotráva na úrovni komunikačného aktu a

charakterizuje sa jedinečná konfigurácia štylistických kvalít v podobe singulárneho textu, alebo sa abstrahuje na rozličných úrovniach a vzhľadom na rozličné faktory, ktoré sú súčasťou štylovej kvality. V štylistickej tradícii sa tak vydeľovali subjektívne a objektívne štyly, simplexné a komplexné štyly, individuálne, skupinové, žánrové, funkčné štyly.

V našej koncepcii sú možné dve cesty: po prvé, aj v nami naznačenej koncepcii možno postupovať týmto smerom a abstrahovať vzhľadom na jeden faktor alebo viacero faktorov jednotlivých štylových a štylistických aspektov komunikačného aktu (porov. vyššie 5. časť). Potom by sa dalo uvažovať (vzhľadom na jeden faktor – číselné a písmenové indexy naznačujú smer abstrakcie vzhľadom na faktory uvádzané v 5. časti) napr. o (1)(i) verbálnom a nominálnom štýle; (ii) štýle ústneho a písaného prejavu; (2)(i) štýle telefonickej komunikácie; (ii) gestikom štýle; (iii) štýle masovej komunikácie; (3)(i) štýle výzvovom, otázkovom, prosebnom, empatickom, direktívnom atď.; (4)(ii) štýle naratívnom, deskriptívnom, informačnom, výkladovom; (iii) monologickom a dialogickom štýle (štýle monológu a dialógu); (iv) kohéznom, inkohéznom štýle; (v) žánrových štýloch; (5) personálnom štýle; (6) a) (i) štýle jednotlivých sociálnych aktivít; (ii) štýloch komunikácie na báze jednotlivých variet národného jazyka; b) skupinových štýloch, mužskom, ženskom, detskom štýle; oficiálnom, familiárnom, vyššom, nižšom štýle. Tento výpočet je, samozrejme, iba ilustratívny.

Keby sme pri deskripcii a abstrahovaní brali do úvahy komplex jednotlivých entít, mohli by sme hovoriť napr. o štýle (4)(i) dedinských (4)(v)(6)(a)(i) poviedok (5)

123

18) K vymedzeniu pojmu register, resp. komunikačný register ako „situačne podmieneného spôsobu jazykového prejavu spätého s konkrétnym druhom spoločnej činnosti ľudí“, a ako „spôsobu využívania jazykových výrazov, resp. ... spôsobu konštruovania výpovedí (jazykových prejavov)“ porov. Slančová, 1999, s. 96; Horecký, 2000, s. 45.

Martina Kukučina; štýle (2)(ii) televíznej (4)(v)(6)(a)(i) reklamy; (6)(a)(i) žurnalistickom štýle a pod.

Aj keď je možné aj predchádzajúce riešenie, skôr sa prikláňame k názoru, že existujúcu realitu adekvátnejšie reflektuje chápanie štýlu ako individualizovaného spôsobu verbálnej interakcie. Aj vo vzťahu k individualizácii je možná abstrakcia na rozličných úrovniach, a to tak vo vzťahu k jednému faktoru, alebo ku komplexnému faktoru: ak abstrahujeme vzhľadom na identitu tvorca textu, uvažujeme o individuálnom štýle, ak abstrahujeme vzhľadom na identitu tvorca textu v špecifickom type textovej stratégie, napr. v dialógu, môžeme hovoriť o konverzačnom štýle (v zmysle vymedzenia D. Tannenovej ako individuálneho štýlu dialogického správania sa – porov. Hoffmannová, 1996, s. 193). Ak abstrahujeme vzhľadom na identitu sociálnej skupiny, potom môžeme uvažovať (stále sme na pôde verbálnej interakcie) o skupinovom štýle (štýl malej, strednej, veľkej sociálnej skupiny, teda napr. štýl ako spôsob verbálnej interakcie v rámci rodiny); o štýle média – časopisu, televízie, rozhlasu; mestskom štýle; štýle politickej strany; ba až národnom štýle či štýle istej kultúry).¹⁹⁾

Argumentáciu v prospech takéhoto chápania štýlu môžeme postaviť aj na uvažovaní o tom, že súčasťou textotvorného procesu je štylizračný a štýlotvorný proces, teda rozhodovanie o použití (výbere a usporiadaní) výrazových prostriedkov (pozri vyššie našu

interpretáciu štýlémy), pričom rozhodovanie sa deje aktivizáciou axiologického subsystému systému verbálneho správania individua na pozadí vedomého či nevedomého, zautomatizovaného zhodnotenia komunikačnej situácie a štýlovej a stylistickej reakcie na ňu.²⁰⁾

(b) Evaluatívny výskumný postoj je založený na hodnotiacej reflexii pôsobenia štýlovej a stylistickej kvality. Hodnotiace súdy sa vynášajú vzhľadom na intuitívne, insitné hodnotenie (porov. vyššie v 3. časti), napr. pekný, krásny, vypracovaný, znervózňujúci, príjemný, zádrapčivý, humorný, ironický, alebo poučené (teoretické) hodnotiace postoje, napr. z hľadiska istej estetickej koncepcie (porov. Plesník, op. cit., ktorý stavia na všeobecnostylistickom systéme Mikových výrazových kategórií, špecializujúc ho ako estetický systém, ktorý sa netýka len slovesných estetických komunikátov – v Plesníkovej terminológii výpovedí).

(c) V rámci explanačného výskumného postoja sa hľadajú princípy, ktoré riadia štýlotvorný proces (ako súčasť textotvorného procesu), teda proces výberu prostriedkov a postupov, ktoré sa uplatňujú pri vytváraní komunikátu v zmysle kvality, ako aj proces ich interpretácie. V rámci explanačného prístupu možno napr. pracovať so sústavou princípov, uplatňujúcich sa vo verbálnej komunikácii, tak ako ich v slovenskej lingvistike chápe, spracúva, modifikuje a postuluje J. Dolník (porov. napr. 1999). V jeho chápaní

19) Sociolingvistické termíny idiolekt, sociolekt potom označujú lingválnu zložku individuálnej alebo skupinovej štýlovej kvality.

20) V podobnom význame používa F. Miko (1987, s. 23–27) termín koncepcia: „objektívne platí semiotická súvzťažnosť štruktúry textu a jeho komunikačnej koncepcie... obsah neexistuje ako taký; existuje len stvárnený istou koncepciou v určitom špecifickom smere“... „základnou podobou štýlu je to, čo voláme „autorským“ (osobným) štýlom. Tzv. funkčný štýl je odvodená, abstraktnejšia kategória. Takouto odvodenou, sekundárnou kategóriou, ale z druhej, konkrétnej strany, je aj pojem štýl textu. Subjekt komunikácie je tu teda zakladajúcim faktorom.“

ide o princípy fungovania jazyka, pričom fungovanie jazyka vidí na základe pragmatických inferencií.

Princípy intuitívne alebo zámerne riadené štýlotvorný proces vyplývajú podľa nás zo základného axiologicko-pragmatického postoja k verbálnej interakcii. Nazdávame sa, že možno uvažovať o uplatňovaní kooperatívneho princípu, ďalej princípu funkčnej dominanty a subdominant (tu ide o to, čo je z hľadiska tvorcu textu v danom komunikačnom akte najdôležitejšie); princípu analógie (opakovanie a napodobňovanie spôsobu využitia niektorých prostriedkov a postupov až po najvyššiu mieru ritualizácie), pričom v rámci princípu analógie je dôležité uvedomiť si existenciu sociálnych, komunikačných, žánrových a štýlových noriem (porov.

aj Nebeská, 1996, hlavne 5. kapitola); princípu kreativity a inovácie (úsilie o ozvláštnenie, aktuálnu individualizáciu verbálnej interakcie). Naznačené princípy uvádzame len ako hypotézu a bez hierarchizácie, keďže pôsobenie princípov je síce všeobecné, no aktualizované (vzhľadom na konkrétnu komunikačnú situáciu) všeobecné a k ich hierarchickému preskupovaniu dochádza potom v aktuálnej (alebo vzhľadom na štýl abstrahovanej) komunikačnej situácii.

Štýl sa vo viacerých teóriách chápe ako základný integračný princíp výstavby komunikátu (porov. napr. Hausenblas, 1963). Naše uvažovanie však ide tým smerom, že koncept štýlu sa nerovná princípu, naopak, štýl je dôsledkom uplatňovania a pôsobenia princípov, ktoré sme sa pokúsili naznačiť.

125

summary

Theses to Interactive Stylistics (From Eclecticism to Integration)

The development of Slovak theoretical stylistics in the second half of the 20th century (mainly its mainstream, represented by the work of J. Mistrík and others) was under a very strong methodological influence of the Prague School and its Slovak application (a fundamental study by E. Pauliny). As a result of new linguistic methodologies and social changes at the end of the 20th century, the need for „new stylistics“ has emerged within the Czech and Slovak linguistic tradition. The present research study is a contribution to the discussion. The main concept of the study is interdisciplinarity and social and verbal interaction. The study is divided into 5 parts: 1. Introduction; 2. The subject of stylistics: stylistics is defined as a linguistic science investigating variability of verbal interaction; 3. Definition of style: style is defined as an individualized manner of verbal interaction which has a qualitative value in a specific communicative act; 4. Inner differentiation of stylistics: stylistic quality as a complex quality is given by a specific configuration of related and more or less hierarchized qualitative information (complex of variables) – further analyzed in the 5th part of the study – which is also the basis for the branches of interactive and interdisciplinary stylistics: linguistic stylistics, paralinguistic stylistics, pragmastylistics, textual stylistics, psychostylistics and sociostylistics; 6. Three research approaches to the stylistic quality of the communicative act are analyzed – descriptive, evaluative and explanative.

Literatúra:**126**

- Bosák 1991: **Bosák, J.** Poznámky o funkčných štýloch, komunikačných sférach a niektorých štylistických problémoch. – In: Všeobecné a špecifické otázky komunikácie. – Red. J. Findra. – Pedagogická fakulta. – Banská Bystrica. – S. 69–77.
- Bosák 1990: **Bosák, J.** Skúmanie jazyka ako sociálno-komunikčného systému. – In: Dynamické tendencie v jazykovej komunikácii. – Zost. J. Bosák. – Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra SAV. – Bratislava. – S. 75–84.
- Bosák 1995: **Bosák, J.** Sociolingvistická stratégia výskumu slovenčiny. – In: Sociolinguistica Slovaca. 1. Sociolingvistické aspekty výskumu súčasnej slovenčiny. Zost. S. Ondrejovič – M. Šimková. – Veda. – Bratislava. – S. 17–42.
- Červý 1996: **Černý, J.** Dějiny lingvistiky. – Votobia. – Olomouc.
- Dolník 1995: **Dolník, J.** Slovenčina z hľadiska hodnotenia (Výskumný program). – In: Studia Academica Slovaca, 24. – Red. J. Mlacek. – Stimul. – Bratislava. – S. 37–43.
- Dolník 1999: **Dolník, J.** a kol.: Princípy stavby, vývinu a fungovania slovenčiny. – Univerzita Komenského. – Bratislava.
- Findra 1984: **Findra, J.** Štýléma a text. – In: Štylistické otázky textu. Zost. F. Ruščák. – Pedagogická fakulta v Prešove Univerzity P. J. Šafárika v Košiciach. – Prešov. – S. 14–25.
- Findra 2003: **Findra, J.** Predmet štylistiky. – In: Komunikácia a text. Zost. Z. Stanislavová. – Náuka. – Prešov. – S. 19–25.
- Gajda 1992: **Gajda, S.** Stylistics today. – Stylistyka, 1. – S. 5–14.
- Giddens 1999: **Giddens, A.** Sociologie. – Argo. – Praha.
- Hausenblas, K., 1955: **Hausenblas, K.** K základným pojmům jazykové stylistiky. – Slovo a slovesnost, 16. – S. 1–15.
- Hausenblas, K., 1963: **Hausenblas, K.** Základní okruhy stylistické problematiky (K systematické v stylistice). – In: Československé přednášky pro V. mezinárodní sjezd slavistů v Sofii. – Nakladatelství ČSAV. – Praha. – S. 287–293.
- Hausenblas, K., 1987: **Hausenblas, K.** Situace stylistiky, její koncepce a aktuální úkoly. – In: Slavica Pragensia, xxvi. – Problémy stylistiky. – Univerzita Karlova. – Praha. – S. 9–18.
- Hausenblas, K., 1988: **Hausenblas, K.** Interpretace textu a její druhy v současné komunikaci. – Slavica Pragensia, xxxii. – Univerzita Karlova – Praha. – S. 13–24.
- Havránek 1963: **Havránek, B.** Úkoly spisovného jazyka a jeho kultura. – In: Studie o spisovném jazyce. – Nakladatelství ČSAV. – Praha. – S. 30–59.
- Havránek 1963: **Havránek, B.** K funkčnímu rozvrstvení spisovného jazyka. – In: Studie o spisovném jazyce. – Nakladatelství ČSAV. – Praha. – S. 60–68.
- Hoffmannová 1993: **Hoffmannová, J.** Stylistika ve Velké Británii (mezi lingvistikou a literární vědou). – Slovo a slovesnost, 54. – S. 287–298.
- Hoffmannová 1996: **Hoffmannová, J.** Fatická funkce jazyka, konverzace a její žánry. – Slovo a slovesnost, 57. – S. 191–205.
- Hoffmannová 1997: **Hoffmannová, J.** Stylistika a ... současná situace stylistiky. – Trizonia. – Praha.
- Horecký 1985: **Horecký, J.** Jazyk ako systém verbálneho správania. – Slovo a slovesnost, 41. – S. 101–108.
- Horecký 1991: **Horecký, J.** Jazykové vedomie. – Jazykovedný časopis, 42. – S. 81–88.
- Horecký 2000: **Horecký, J.** Slančová, D.: Reč autority a lásky. – Reč učiteľky materskej školy orientovaná na dieťa – opis registra. – Jazykovedný časopis, 51. – S. 44–46.
- Chloupek 1991: **Chloupek, J.** a kol.: Stylistika češtiny. – SPN. – Praha.
- Janoušek 1988: **Janoušek, J.** Sociální psychologie. – SPN. – Praha.
- Jedlička 1978: **Jedlička, A.** Spisovný jazyk v současné komunikaci. – Univerzita Karlova. – Praha.

- Jelínek 1992: **Jelínek, M.** Problematika definice pojmu „styl“. – Stylistyka, 1. – S. 19–29.
- Keller 1991: **Keller, J.** Úvod do sociologie. – Sociologické nakladatelství. – Praha.
- Kořenský, J.: Kořenský 1991: **Kořenský, J.** Okolnosti, předpoklady a zásady zkoumání řeči a jazyka z hlediska komunikativního. – In: Všeobecné a specifické otázky jazykové komunikace. 1. díl. Red. J. Findra. – Pedagogická fakulta. – Banská Bystrica. – S. 16–23.
- Kraus 2002: **Kraus, J.** Heslo Styl náboženský. – In: Encyklopedický slovník češtiny. – Nakladatelství Lidové noviny. – Praha. – S. 453.
- Krčmová 1991: **Krčmová, M.** Stálé komunikativní faktory a možnosti jejich využití při deskripci stylu. – In: Všeobecné a specifické otázky jazykové komunikace. 1. díl. Red. J. Findra. – Pedagogická fakulta. – Banská Bystrica. – S. 78–85.
- Krčmová 2002: **Krčmová, M.** Heslo Stylém. In: Encyklopedický slovník češtiny. – Nakladatelství Lidové noviny. – Praha. – S. 463.
- Macurová 1993: **Macurová, A.** Jazyk, styl, smysl, text – a stylistika. – Slovo a slovesnost, 54. – S. 279–286.
- Miko; Popovič 1978: **Miko, F.; Popovič, A.** Tvorba a recepcia. 1. vyd. – Tatran. – Bratislava.
- Miko 1987: **Miko, F.** Cesta k výrazovej koncepcii štýlu. In: Slavica Pragensia. XXVI. Problémy stylistiky. Praha, Univerzita Karlova, s. 23–27.
- Mistrík 1990: **Mistrík, J.** Vektory komunikácie. – Výberová prednáška zo slovenského jazyka. – Univerzita Komenského. – Bratislava.
- Mistrík 1997: **Mistrík, J.** Štylistika. 3. vyd. – SPN. – Bratislava.
- Najnowsze dzieje języków słowiańskich. – Slovenský jazyk. – Red. J. Bosák. – Uniwersytet Opolski – Instytut Filologii Polskiej 1998. – Opole.
- Nebeská 1996: **Nebeská, I.** Jazyk, norma, spisovnosť. – Univerzita Karlova. – Praha.
- Nekula 2002: **Nekula, M.** Heslo Funkce. – In: Encyklopedický slovník češtiny. – Nakladatelství Lidové noviny. – Praha. – S. 144.
- Orgoňová 1998: **Orgoňová, O.** Štylistika Jozefa Mistrika po tretí raz. – Slovenská reč, 63. – S. 301–307.
- Paulíny 1955: **Paulíny, E.** O funkčnom rozvrstvení spisovného jazyka. – Slovo a slovesnost, 16. – S. 17–54.
- Plesník 2001: **Plesník, L.** Heslá Výrazová kategória. Výrazová sústava. – Materiály na prípravu Slovníka estetických výrazových kategórií. – Nitra.
- Sabol 2003: **Sabol, J.** Semiotické parametre štýlu. – In: Komunikácia a text. Zost. Z. Stanislavová. – Náuka. – Prešov. – S. 29–34.
- Slančová 1999: **Slančová, D.** Potrebuje reflexia súčasnej slovenskej jazykovej situácie pojem register? – In: Retrospektívne a perspektívne pohľady na jazykovú komunikáciu. 1. díl. Ed. P. Odaloš. – Pedagogická fakulta, Fakulta humanitných vied Univerzity Mateja Bela. – Banská Bystrica. – S. 93–100.
- Slančová 2001: **Slančová, D.** Základy praktickej rétoriky. – Náuka. – Prešov.
- Slovník cudzích slov. – Academia 1997. – Bratislava.
- Steinerová 2000: **Steinerová, E.** Štýl textov Hudobných pozdravov v Slovenskom rozhlas. Diplomová práca. – Filozofická fakulta Prešovskej univerzity. – Prešov.
- Štekauer; Kavka 2003: **Štekauer, P.; Kavka, S.** (ed.): Rudiments of English Linguistics. 11. – Filozofická fakulta Prešovskej univerzity (v tlači). – Prešov.
- U základů pražské jazykovědné školy. – Akademia 1970. – Praha.
- Velký sociologický slovník. 1., 2. sv. – Karolinum 1996. – Praha.
- Z vývinových tendencií a zmien súčasnej slovenčiny. Studia Academica Slovaca. – Separát. – Filozofická fakulta Univerzity Komenského 2000. – Bratislava.